

DE KWESTIE

Kunstmatige intelligentie (AI) is in korte tijd in de auditpraktijk uitgegroeid tot structureel hulpmiddel. Accountantskantoren rollen AI-platforms op wereldwijde schaal uit, of werken aan passende inzet van AI in de auditpraktijk. Tegelijkertijd neemt de aandacht van toezichthouders, beleggers en beroepsgenoten toe. AI mag best een hulpmiddel zijn, maar geen hersenvervanger. De accountant blijft verantwoordelijk, ook bij inzet van AI.

TEKST MARC SCHWEPPE BEELD VRHL (MET BEHULP VAN AI)

AI verovert de auditpraktijk

Uit recent onderzoek blijkt dat ook accountants AI steeds vaker gebruiken, maar dat structurele inbedding vaak nog gepaard gaat met terughoudendheid en onzekerheid over governance en risico's. AI wordt nog vooral gezien als ondersteunend hulpmiddel, niet als vervanging van het oordeel van de accountant. Maar de ontwikkelingen gaan hard en AI wordt inmiddels ingezet in vrijwel alle fasen van het controleproces. De big four-kantoren melden de opzet van eigen platforms en toepassingen om wettelijke controles te ondersteunen. Zo kondigde EY in april een wereldwijde uitrol aan van *agentic AI* binnen het eigen assuranceplatform EY Canvas. Het kantoor verwacht binnen enkele jaren ongeveer 160.000 auditopdrachten te ondersteunen met samenwerkende AI-agents. Volgens EY betekent dat een "fundamentele verschuiving naar door AI ondersteunde audits", maar met behoud van het professionele oordeel van de accountant.

Efficiency en risico's

De technologische versnelling vindt plaats tegen de achtergrond van stijgende werk- en regeldruk, personeelstekorten en de roep om efficiency. Kantoren zien AI als een manier om repeterend werk te automatiseren en zo ruimte te creëren voor meer diepgaande analyses. Tegelijkertijd staat het verdienmodel onder druk en zorgt AI voor discussies over de tariefstructuur en de marges. Iets waarmee bijvoorbeeld KPMG al te maken kreeg, nadat het de eigen accountant vroeg of de rekening wat lager kon, vanwege de inzet van AI. Hoogleraar Marcel Pheijffer stelde in het FD dat wie

kaatst, de bal kan verwachten. "Immers iedere cliënt van KPMG zal dit jaar hard gaan onderhandelen over de te betalen controlefee, al is het alleen maar om de rollen eens om te draaien en de accountant te laten zweten in plaats van andersom."

En dan zijn er de externe investeerders: private equity-partijen die een belang hebben genomen in accountantsorganisaties en aansturen op schaalvergroting en standaardisatie, waarbij AI moet gaan helpen.

Toezicht en richtlijnen

Toezichthouder Autoriteit Financiële Markten ziet dat zulke ontwikkelingen de adoptie van geavanceerde *audit tooling* verder aanjagen, maar ook nieuwe risico's introduceren. In december 2025 kwam de AFM met twaalf bouwstenen voor verantwoord gebruik van geavanceerde audit tools. Kernpunten zijn databeveiliging, risicomanagement en de traceerbaarheid van uitkomsten. AFM-experts Sean Weggelaar en Patrick Sohier worden best enthousiast van de toepassing van AI in alle fasen van de controle, zolang het verantwoord en beheerst wordt gebruikt. Tegelijk benadrukken zij: De tool kan nooit de verantwoordelijkheid van de externe accountant vervangen.

Vanaf 2026 intensiveert de AFM het toezicht op AI en audit tooling. In haar Agenda 2026 kondigt de toezichthouder aan expliciet te toetsen hoe technologie wordt ingezet binnen controleopdrachten en wat dat betekent voor de controlekwaliteit.

De Britse toezichthouder Financial Reporting Council (FRC) ging al wat verder en publiceerde dit voorjaar uitvoerige richtlijnen voor de inzet van generatieve en agentic AI bij audits. De richtlijnen zijn bedoeld om kantoren houvast te geven bij snelle implementatie van AI, maar benadrukken ook het risico van hallucinaties, bias en het kritiekloos overnemen van output. Kernboodschap van de FRC is dan ook: de accountant blijft volledig verantwoordelijk. “*You can’t blame it on the box*”, aldus FRC-bestuurder Mark Babington.

Beleggers willen transparantie

Ook gebruikers van de jaarrekening volgen de ontwikkelingen nauwgezet. Beleggersvereniging VEB vraagt accountants expliciet om meer uitleg over het gebruik van AI in de controle. In de jaarlijkse accountantsbrief wordt opgeroepen om in controleverklaringen en aandeelhoudersvergaderingen concreter te zijn over hoe AI is ingezet en wat dit heeft opgeleverd.

Volgens de VEB belooft de sector scherpere risicoanalyse en diepere data-inzichten, maar is nog onvoldoende duidelijk hoe die belofte in de praktijk wordt waargemaakt. De verschuiving van steekproeven naar datagedreven

De tool kan nooit de verantwoordelijkheid van de externe accountant vervangen.

controle roept vragen op over transparantie en controleerbaarheid. Wat het concreet betekent voor de werkzaamheden van de accountant en de kwaliteit van de audit “is nog niet helder”, zo stelt de beleggersorganisatie.

Professioneel oordeel onder druk

Binnen het beroep zelf klinkt een gemengd beeld. Veel accountants zien de voordelen van AI, maar vrezen tegelijk dat hun professioneel oordeel onder druk komt te staan. Uit internationaal onderzoek blijkt ook dat een grote meerderheid van de accountants verwacht dat AI het risico met zich meebrengt dat het eigen oordeel wordt ondermijnd, juist doordat uitkomsten overtuigend en snel worden gepresenteerd.

Dat spanningsveld komt terug in opiniebijdragen en columns van verschillende experts, waarin AI wordt gewaardeerd als waardevolle assistent, maar wordt gewaarschuwd voor een te instrumentele benadering. Technologie kan ondersteunen, maar oordeelsvorming vergt context, ervaring en scepsis. AI werkt voor accountants het beste als het wordt ingezet als adviseur, “niet als hersenvervanger”, zo stelt Jan Bouwens op Accountant.nl. Pieter de Kok spreekt op de site van “een fase waarin verwachtingen over AI sneller groeien dan de daadwerkelijke impact op de auditpraktijk. En waarin de sector de neiging heeft om efficiëntieverbeteringen te presenteren als kwaliteitsverbeteringen”.

Anna Gold, hoogleraar auditing aan de Vrije Universiteit Amsterdam en academic director bij de Foundation for Auditing Research (FAR), staat in het MAB stil bij professionele oordeelsvorming en auditkwaliteit in het AI-tijdperk. AI verandert de audit niet primair doordat de technologie beter rekent, maar doordat wordt herontworpen hoe een professioneel oordeel tot stand komt, denkt Gold: hoe accountants vertrouwen vormen, hoe zij informatie delen en hoe verantwoordelijkheid wordt georganiseerd. “De kernvraag is daarmee niet slechts wat AI kan, maar wat de inzet van AI doet met individueel, collectief institutioneel oordeel - en welke implicaties dat heeft voor auditkwaliteit.”

De tijd zal het ongetwijfeld leren. Columnist Hakan Koçak, zelf actief betrokken bij de implementatie van AI binnen organisaties, is in ieder geval positief: “De vraag is niet of ons vak relevant blijft. De vraag is: Durven we beter te worden in waar we al goed in zijn?” ←

